Een aantrekkelijke gemeente

Wat is een ‘aantrekkelijke’ gemeente? De meeste lezers zullen zich daar wel een voorstelling van maken. Vaak is dat echter een heel persoonlijke voorstelling. ‘Aantrekkelijk’ vinden we onze gemeente, bijvoorbeeld omdat er goed wordt gepreekt. Iemand anders ziet zijn gemeente als ‘aantrekkelijk’, omdat er aardige mensen lid van zijn. Weer anderen vinden misschien dat het woord ‘aantrekkelijk’ helemaal niet past bij een kerk. Zij verstaan ‘aantrekkelijk’ als ‘leuk’ of ‘naar de smaak van mensen’. En een kerk is toch per definitie niet bedoeld om de smaak van mensen te bevredigen?

Omdat iedereen zich er wat anders bij voorstelt, wil ik eerst omschrijven wat in dit artikel wordt bedoeld met een ‘aantrekkelijke’ gemeente. Daarna volgen een paar opmerkingen over de vraag wat er voor nodig is om een aantrekkelijke gemeente te zijn. Hierbij wil ik mij in eerste instantie baseren op de Bijbel. Vervolgens komen ook overwegingen ter sprake uit hedendaagse ervaringen.

Een aantrekkelijke gemeente trekt zich iets van mensen aan
Het hoort bij het hart van de christelijke gemeente dat zij diepgaand bewogen is met mensen. Die bewogenheid is zowel gericht op de gemeenteleden als op mensen die (nog) geen lid zijn van de gemeente. Paulus omschrijft deze gerichtheid in de eerste brief aan de Korinthiërs met de woorden ‘winnen’ en ‘redden’. Hij wilde mensen ‘winnen’, of het nu niet-christenen (Joden en Grieken) of zwakke broeders en zusters waren (9:19-23). Zo was hij ook gericht op de ‘redding’ van mensen, opnieuw niet alleen beperkt tot gemeenteleden, maar even goed op mensen buiten de kerk (10:33). Paulus gebruikte daarbij als persoonlijke stelregel dat hij zijn eigen belang ondergeschikt maakte aan dat van anderen en Gods eer boven alles stelde (10:31-33). Deze gerichtheid op anderen kenmerkt een aantrekkelijke gemeente. Het wordt vertaald in een warme gemeenschap, waarbij ieder zijn eigen belang achterstelt bij dat van de ander. Het wordt even goed vertaald in een hartstochtelijke gerichtheid op het behoud van mensen die geen christen zijn.. “Opdat ik er ook enigen redden mocht…” (9:22).

Dit ‘winnen’ en ‘redden’ is meer dan alleen mensen in contact brengen met het Evangelie. Het is meer dan ‘zieltjes winnen’. Want hoe kan het anders ook gericht zijn op *christenen*: zwakke gelovigen (9:22; vgl. 8:11) of de gemeente Gods (10:32)? De verkondiging van het Evangelie is een dóórgaande beweging: het heeft te maken met het hele proces waarin een mens tot zijn bestemming komt in Christus. Zo is de christelijke gemeente gericht op het behoud van mensen in de volle betekenis van het woord: rechtvaardiging èn heiliging en dat beide op grond van Christus’ verdienste.

Wat is nu de diepe motivatie van dit verlangen naar het behoud van mensen bij Paulus? Hij zegt dat duidelijk in 10:31. Het is de eer van God. Gods eer en het heil van mensen zijn geen concurrenten. God zoekt Zijn eer in het behoud van mensen. Hoe Paulus dit principe praktisch toepast op het gemeenteleven, wordt duidelijk in 1 Korinthe 14:23-25. Daar gaat het om de ongelovige die binnenkomt in de eredienst. Paulus vraagt de gemeente om betrokken te zijn op die gast in hun midden. Dat heeft o.a. gevolgen voor de manier waarop zij bidden en zingen (vs. 15-17). En waarom moeten zij betrokken zijn op de ander? Dat zegt vs. 25: “opdat de ongelovige op zijn aangezicht valt, God aanbidt en belijdt dat God waarlijk onder u is”. Dit is het doel van gemeente-zijn: Gods glorie, die verkondigd wordt, zowel door gelovigen als ongelovigen. Al het andere in de gemeente is daaraan ondergeschikt (vgl. 1 Pet. 2:9). Wanneer wij in ons gemeenteleven andere doelen *in de praktijk* hoger stellen, moeten wij ons bekeren. Die bekering houdt in: een hartelijke gerichtheid op Gods heerlijkheid en daarom ook een hartelijke bewogenheid met het eeuwig behoud van mensen.

Kerken die uitsluitend gericht zijn op interne kwesties en eenzijdig gefixeerd op eigen heil, zijn niet ‘aantrekkelijk’: zij trekken zich waarschijnlijk in de praktijk niet veel van buitenstaanders aan. Maar wat erger is en dieper gaat: zij zijn daarmee onvoldoende gericht op Gods eer. Dit mag een harde conclusie zijn en het doet pijn die te trekken, maar een andere laat Gods Woord niet toe. Het is niet het hartstochtelijk verlangen van deze kerken om het belang (lees: het behoud) van anderen boven dat van henzelf te stellen en Gods heerlijkheid boven alles. Natuurlijk, we kunnen dit verlangen met de mond belijden, maar *daders* van het Woord worden gevraagd.

Een aantrekkelijke gemeente trekt mensen aan
Het is een beetje spannend om te zeggen: een aantrekkelijke gemeente is een gemeente die *groeit*. Met ‘groei’ bedoel ik wel groei vanuit de wereld. Een gemeente die alleen leden wint door de

overkomst uit andere kerken, draagt niet bij aan het vermeerderen van Gods Kerk. Daarom wil ik hier stellen dat de aantrekkelijkheid van een gemeente niet alleen een kwestie is van houding (zie hierboven), maar ook van groei. Anders gezegd: het heeft een ‘inwendige’ en een ‘uitwendige’ kant. Wij kunnen wel *zeggen* dat onze gemeente aantrekkelijk is, maar daarmee kunnen wij alleen bedoelen dat *wij* het hier wel prettig toeven vinden. Onze persoonlijke smaak gaat dan bepalen wat ‘aantrekkelijk’ is en we belanden snel in ‘welles-nietes’-discussies. Alleen een gemeente die wervend is onder niet-kerkelijken of die randkerkelijken opnieuw weet te brengen in de gemeenschap onder het Woord en de sacramenten, is ‘aantrekkelijk’ in de volle betekenis van het woord.

In Handelingen 2 lezen we van de eerste gemeente dat zij dagelijks groeide. Toch gebeurden daar geen bijzondere dingen om dit te bewerken. Deze christenen waren eigenlijk ‘gewoon’ gemeente, omdat zij volhardden in het onderwijs, de gemeenschap, de sacramenten en de lofprijzing. We zouden ons kunnen afvragen: “Is dat bij ons nu zoveel anders? Hoe komt het dan dat wij niet groeien?”. Sommigen wijzen misschien (terecht!) op het feit dat in vs. 47 staat dat de *Heere* deze nieuwe gelovigen toevoegde. Maar dit verschuift de vraag alleen: hoe komt het dat Hij dat nu niet meer doet, althans in Nederland? Is God veranderd? Heeft Hij de kandelaar weggenomen? Of zijn wij schuldig? Ik denk dat wij hier niet te snel moeten antwoorden. Wij moeten bereid zijn om te aanvaarden dat God andere bedoelingen kan hebben met onze kerken dan met de eerste gemeente in Jeruzalem. Tegelijk moeten we ook weer niet te snel het probleem daarmee van ons af schuiven. Want dreigen we zo God niet de schuld te geven? Heeft Hij misschien in het ‘gewone’ gemeenteleven ook middelen gegeven die een gemeente 'aantrekkelijk’ kunnen maken? En falen wij misschien in het gebruik van die middelen? Ik bedoel niet te zeggen dat groei te organiseren is. Maar anderzijds is groei (of krimp) ook niet zomaar een ‘noodlot’: iets wat je overkomt, wat je ook doet. Mijns inziens maakt Handelingen 2 ons duidelijk dat wij het niet moeten zoeken in de methodieken, alsof die alles op zouden lossen. Wij zijn afhankelijk van God. Maar Hij werkt niet buiten de middelen om van Woord, gemeenschap en sacramenten. Dit betekent dat ‘groei’ alles te maken heeft met ‘leven’. Het gericht zijn naar binnen èn naar buiten is te vergelijken met ademhaling. We kunnen alleen inademen als we eerst uitademen en andersom. Het is allebei nodig. En net als gemeentegroei, is het niet te programmeren, maar wel te verstikken.

Veel Christelijke Gereformeerde Kerken groeien niet of krimpen zelfs. Anderen krijgen er wel leden bij, maar alleen door overkomsten. Vanuit dit oogpunt bekeken zijn deze gemeenten niet ‘aantrekkelijk’. Ik haast mij erbij te zeggen dat er ook ‘neutrale’ oorzaken zijn voor groei of krimp van een gemeente. Soms loopt de bevolking in een stad terug en daarmee krimpt ook het ledental van de kerken. Soms groeit een dorp en daarmee ook al snel de kerk. Er zijn misschien ook andere oorzaken. Maar toch… de overgrote meerderheid van onze kerken ziet nauwelijks een buitenkerkelijke tot geloof komen in de context van hun gemeente. Nu moeten we ervoor oppassen al te snel met de vinger te wijzen. Het is bekend dat Nederland een heel moeilijk zendingsgebied is. Niettemin zijn wij geroepen onszelf te onderzoeken. We mogen ons dan afvragen of onze gemeenten inderdaad op dezelfde manier volharden in de zaken waarin de eerste gemeente volhardde. Om het voorbeeld van de gemeenschap te nemen: is onze gemeenschap een *gesloten* gemeenschap (“zo gezellig dat je er niet tussenkomt”) of een *open* gemeenschap (“kom ga met ons”)? In de ervaring van veel buitenkerkelijken zijn de meeste kerken gesloten gemeenschappen, ook al beleven die kerken dat zelf niet zo. Dat hoeft nog niet eens te betekenen dat kerkmensen onvriendelijk zijn, maar de hele uitstraling van een gemeente kan stilzwijgend duidelijk maken: “Wij zijn een besloten vereniging, met onderling afgesproken codes, die we niet steeds weer gaan uitleggen”. Iemand zonder kerkelijke achtergrond voelt dat haarfijn aan.

Hoe dan ook, in Handelingen 2 blijkt dat de aantrekkelijkheid van die gemeente niet bestond uit bijzondere acties. Deze gemeente stond goed bekend bij de buitenwereld (vs. 47). Van de eerste christenen weten wij dat zij door hun onderlinge liefde en hun bewogenheid met anderen aantrekkelijk waren. Blijkbaar wisten zij die reputatie te vestigen door hun manier van gemeente-zijn. Daarin hingen gerichtheid naar binnen en naar buiten onlosmakelijk met elkaar samen. Zij wisten zich door God ingeschakeld in Zijn heilsplan. Voor ons betekent dit dat wij onze aantrekkelijkheid niet allereerst moeten zoeken in vormen en acties, maar in gemeente-zijn naar Gods bedoeling. Het missionaire is daarin geheel opgenomen en als het ontbreekt zijn we geen gemeente naar Gods bedoeling. Deze zoektocht vertaalt zich concreet ook in vormen en laagdrempelige structuren. Wij willen God verheerlijken met ons gemeente-zijn en daarom willen wij de ander bereiken.

Lessen van vandaag
Ook vandaag zijn er in Nederland kerken die aantrekkelijk zijn in de hierboven omschreven betekenis van het woord. Zij trekken zich iets aan van mensen en zij trekken mensen aan. Wat kunnen wij van hen leren?

1. Aantrekkelijke gemeenten *willen* graag groeien vanuit de wereld; zij zien zichzelf als *gezonden* gemeenten. In het algemeen kun je zeggen dat gemeenten die mensen aantrekken vanuit de wereld, ook oog hebben voor deze mensen. Zij zijn welkom en worden gastvrij ontvangen. Bovendien worden zij actief opgezocht. Zij worden niet gezien als een bedreiging of als rustverstoorders. Deze houding van zoeken, gastvrijheid, warmte en openheid gaat vooraf aan het werkelijk verwelkomen van anderen in de gemeente: het is een kenmerk van het gemeente-zijn, een vrucht van de Geest en geen missionaire 'truc'. Gemeenten die buitenkerkelijken trekken en hun eigen leden vasthouden, kenmerken zich door een gemeenschappelijke overtuiging: een sterk besef door God in deze wereld te zijn geroepen voor Zichzelf en Zijn zaak. Andere zaken zijn daaraan ondergeschikt. De vraag die daaruit voortvloeit is: *is in onze gemeente alles ondergeschikt (ook in de praktijk!) aan de zaak van God met de kerk en de wereld? Zo ja, waaraan zien we dat? Zo nee, hoe kan dat anders worden?*

2. Het is geen kwestie van 'behoudend' of 'vooruitstrevend'. Een 'moderne' gemeente, die openstaat voor allerlei liturgische vernieuwingen of kerkelijke samenwerking kan net zo naar binnen gekeerd zijn als een 'ouderwetse' gemeente, die graag vasthoudt aan traditionele vormen en graag op zichzelf blijft. Waar het om gaat is de vraag of een gemeente gericht is op haar eigen zaak of op die van God en dat is een vraag die zowel 'vooruitstrevende' als 'behoudende' gemeenten moeten beantwoorden. Laagdrempeligheid begint ten diepste niet bij allerlei vernieuwingen, maar bij laagdrempelige mensen. Ook in het doorvoeren van vernieuwingen kunnen we volkomen op onszelf zijn gericht, of ons eigen idee van wat aantrekkelijk is laten heersen over een werkelijke missionaire houding. Laat ik duidelijk zijn: missionair zijn vraagt inderdaad offers. Maar niet alleen van behoudende gemeenten. Willen wij onze gemeente in dienst stellen van Gods heerlijkheid, dan betekent dat voor *elke* gemeente afsterven aan onszelf en onze gerichtheden. De vraag voor ons is dan: *zijn wij bereid onze 'interne' kwesties ondergeschikt te maken aan het winnen van mensen? Stellen wij ons eigen belang onder het behoud van anderen en zijn wij bereid daarvoor echte offers te brengen?*

3. Aantrekkelijke gemeenten paren de daad aan het woord: zij nemen de consequenties uit hun belijden. Beleid en organisatie zijn voor veel gemeenten verdachte woorden. Zij vergeten echter dat het niet hebben van uitgesproken beleid en het niet organiseren van het gemeenteleven, óók vormen zijn van beleid en organisatie. Vergelijk het met een gezin: niet opvoeden is óók een vorm van opvoeden! Het sturende beleid in zulke kerken is meestal (stilzwijgend): 'zo hebben we het altijd gedaan'. De organisatie is iets als (opnieuw stilzwijgend en onbewust): 'we zien wel wat ervan komt'. Maar *elke* kerk neemt besluiten voor de langere termijn, de meeste kerken hebben een koster of een verenigingsleven en dit zijn allemaal tekenen van beleid en organisatie. Gemeenten die in staat blijken te zijn aantrekkingskracht uit te oefenen op mensen daarbuiten, zijn veelal gemeenten die serieus nemen dat beleid en organisatie niet te vermijden zijn, maar alleen te verdringen. Zij werken vanuit een dragende visie en proberen die te vertalen naar alle facetten van het gemeenteleven. Dat doen zij doordacht, kritisch en met veel gebed. Want beleid en organisatie zijn geen methoden of trucs, maar het zijn antwoorden op de God van orde, de God Die ons tot rentmeester heeft aangesteld over Zijn schepping en alle middelen die daarin liggen. In die zin maken planmatig denken en handelen deel uit van onze heiliging. De vraag: *kunnen wij het beleid van onze gemeente t.a.v. haar roeping in de wereld duidelijk onder woorden brengen en is dit beleid vertaald in heldere maatregelen t.a.v. ons gemeente-zijn?*

4. Aantrekkelijke gemeenten streven naar hoge kwaliteit: God heeft recht op het beste! Veel mensen die buiten de kerk niet gauw tevreden zijn, menen dat het daarbinnen allemaal wel wat minder kan. Het werk in de kerk is immers toch maar liefdewerk-oud-papier? Ineens leggen zij zich neer bij slecht voorbereide vergaderingen, niet uitgevoerde besluiten, gebrekkige muziek, een morsig interieur en dergelijke. Op hun werk of bij hen thuis zouden ze het niet nemen, maar in Gods huis en op de werkvloer van de Heilige Geest kan het best. Hierachter schuilt naar binnen-gekeerdheid: de leden van de kerk (de 'insiders') nemen wel genoegen met knullig orgelspel of rommelige bijeenkomsten. Maar gasten zullen zich er snel aan storen. Daarnaast lijdt het werk eronder. Kerken die 'aantrekkelijk' zijn beseffen dat en streven daarom naar een hoge kwaliteit van het gemeenteleven. Zij vinden dat God recht heeft op het beste. Niet omdat wij Hem zouden behagen met onze offeranden, maar omdat onze offeranden een teken zijn van onze liefde voor Hem. De vraag die hierbij hoort: *willen wij onze*

beste krachten en al onze liefde en creativiteit geven om ons gemeente-zijn een daadwerkelijk offer te laten zijn dat God behaagt?

Deze woorden zijn niet bedoeld -ik zeg het nog maar eens- om een sluitende formule te geven voor een wervende gemeente. Maar onze afhankelijkheid van God in alles moeten wij niet uitspelen tegen wat wij mogen weten uit Zijn Woord: dat de HEERE Zijn gemeente roept om in de wereld een stad op een berg te zijn. Daaraan mogen wij in geloof en afhankelijkheid *werken* in de volle betekenis van het woord. Ons doel is daarbij ten diepste niet om te groeien, maar om God te behagen. In die weg ligt echter Zijn zegen en onze groei.

Stefan Paas